

Slavko Zec

POVREDE CRKVENE STEGE I JAVNOGA REDA TRI POSEBNE OVLASTI KONGREGACIJE ZA KLER

Doc. dr. sc. Slavko Zec
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
UDK: 348.51/.55 : 262.136.1 KONGREGACIJA ZA KLER
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 03.11.2011.

Kako bi se djelotvornije moglo odgovoriti na povrede crkvene stege i javnoga reda u Crkvi, počinjene od klerika, papa Benedikt XVI. podijelio je 30. siječnja 2009. Kongregaciji za kler tri posebne ovlasti (*tre facultà speciali*) o kojima govori ovaj rad. O tim je posebnim ovlastima Kongregacija poslala Okružno pismo (*Litterae circulares*) svim ordinarijima 18. travnja 2009. godine. Primjena tih ovlasti podrazumijeva gubitak kleričkoga staleža, a time i svih prava i obveza koji proizlaze iz sakramenta sv. reda, uključujući i celibat. Važno je, međutim, uočiti da se *ovlasti (facultates)* nikada ne primjenjuju automatski nego se svaki slučaj povrede crkve stege od strane klerika posebno razmatra i u propisanom upravnom postupku istražuje. Ovim se ovlastima također ništa ne oduzima od mjerodavnosti vlastitih ordinarija nego im na ovaj način Kongregacija izlazi ususret i, uvijek na njihovo traženje, pomaže blagovremeno doskočiti negativnim pojavama te ponovno uspostaviti željeni red i mir u Crkvi.

Autor zato najprije prikazuje sadržaj Okružnog pisma od 18. travnja 2009., kako supstancijalni tako i normativni dio, da bi se zatim u drugome dijelu posebno posvetio samim ovlastima: njihovu stvarnom sadržaju i pravilnoj primjeni. Potrebno je naime uočiti tri skupine kažnjivih djela koje korespondiraju s trima ovlastima. Za svaku skupinu kažnjivih djela koja potpadaju pod posebne ovlasti predviđen je i propisan upravni postupak, odnosno postupanje u trećoj ovlasti, čime se autor bavi u trećem dijelu. Ispravnom uporabom tih pravnih sredstava te dobro istraženim slučajem na biskupijskoj razini, odnosno na razini redovničke ustanove, omogućava se Kongregaciji za kler efikasnije primijeniti svoje posebne ovlasti na dobrobit opće i partikularne Crkve o kojoj se radi.

Ključne riječi: Kongregacija za kler, tri posebne ovlasti, gubitak kleričkog staleža, celibat, kažnjiva djela, upravni postupak, postupanje.

* * *

Uvod

Gubitak kleričkog staleža može se dogoditi na razne načine i ne mora uvijek biti kazna za počinjeno kazneno djelo. Naime, kan. 290 u tri broja navodi i tri moguća načina gubitka kleričkog staleža:

1. sudskom presudom ili upravnom odlukom kojom se proglašava nevaljanost svetog ređenja;
2. zakonito izrečenom kaznom otpuštanja;
3. otpisom Apostolske Stolice; taj pak otpis Apostolska Stolica daje đakonima samo zbog važnih razloga, a prezbiterima zbog vrlo važnih razloga.

Kazna se otpuštanja dakle predviđa u kanonskom poretku i spada među najteže kazne jer se time gube prava i obveze svojstvene kleričkom staležu. Zbog toga Zakonik kanonskog prava predviđa poimence samo *šest slučajeva*, odnosno kažnjivih djela u kojima klerik gubi klerički stalež: 1) klerik koji je postao otpadnik od vjere, krivovjernik ili raskolnik „ako dugotrajna tvrdokornost ili težina sablazni traži“ (kan. 1364 § 2); 2) klerik koji „upotrijebi fizičku silu protiv rimskog prvosvećenika, upada u izopćenje unaprijed izrečeno, pridržano Apostolskoj Stolici“, čemu se može dodati i otpuštanje iz kleričkog staleža (kan. 1370 § 1); 3) „svećenik koji u činu ili prigodom ili pod izgovorom ispovijedi navodi pokornika na grijeh protiv šeste Božje zapovijedi“ otpušta se iz kleričkog staleža „u težim slučajevima“ (kan. 1387); 4) klerik koji pokušava sklopiti ženidbu, pa i samo civilnu, „ako se, iako opomenut, ne urazumi te nastavi davati sablazan, može se postupno kažnjavati i oduzećima ili također otpuštanjem iz kleričkog staleža“ (kan. 1394 § 1); 5) kleriku priležniku i kleriku koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan „ako ustraje u kažnjivom djelu nakon opomene, mogu (se) postupno dodati druge kazne, sve do otpuštanja

iz kleričkog staleža“ (kan. 1395 § 1); 6) klerik koji na drugi način pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi: silom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od 16 godina „neka se kazni pravednim kaznama, pa i otpuštanjem iz kleričkog staleža, ako slučaj to traži“ (kan. 1395 § 2).

U kanonskom sustavu otpust iz kleričkog staleža smješten je u skupinu tzv. *okajničkih* kazni (kan. 1336, § 1, br. 5)¹ i po svojoj je naravi *trajna* kazna. Ipak, treba napomenuti da gubitak kleričkog staleža, sam po sebi, ne nosi sa sobom oprost od obveze celibata, koji daje samo rimski prvosvećenik (kan. 291), osim u slučaju kad je proglašena nevaljanost ređenja. Naime, gubitak kleričkog staleža i oprost od celibata dva su zasebna kanonska instituta i nisu nužno i automatski povezani jedan s drugim. Ima ipak slučajeva kada su ta dva instituta povezana te se ne mogu odjeljivati.² Takva je, naime, praksa Apostolske Stolice te se događa u *trećem načinu*, to jest onaj kome se podjeljuje *oprost od obveze celibata* ujedno gubi i klerički stalež *otpisom* Apostolske Stolice, i obrnuto. No ovdje se radi o kleriku koji je takav oprost dobio na njegovu molbu, kojom je započeo odgovarajući upravni postupak.

Ovo se navodi kao uvodna napomena zato što se u posebnim ovlastima Kongregacije za kler radi o suprotnoj situaciji. Klerik naime u takvim slučajevima ne gubi klerički stalež i s njim povezan oprost od celibata zato jer je on to molio nego se postupak, sudski ili upravni, pokreće mimo, a moguće i protiv njegove volje od strane mjerodavne crkvene vlasti, koja tim činom reagira na teške povrede crkvene stege i javnoga reda, i to samo u posebnim slučajevima. Dakle, radi se o penalnom sankcioniranju klerika koji je počinio teški prekršaj zakona, a što za krajnju posljednicu ima gu-

1 U kanonskom kaznenom pravnom sustavu razlikujemo naime dvije osnovne skupine kazni: popravne i okajničke. Popravne (*poenae medicinales* ili *censurae*) su: izopćenje (*excommunicatio* – kan. 1331), zabrana bogoslužja (*interdictio* – kan. 1332) i obustava (*suspensio* – kan. 1333). Okajničke kazne (*poenae expiatoriae*) nabrojene su u kan. 1336, § 1, br. 1-5 te, osim otpusta iz kleričkog staleža, obuhvaćaju zabranu ili naredbu boravka u određenome mjestu, oduzeće vlasti, službe, zadaća, prava, povlastice, ovlasti te zabranu izvršavanja svega toga, kao i kazneni premještaj na drugu službu. Osim popravnih i okajničkih kazni, postoje još kazneni lijevci (opomena, ukor) i pokore (*remedia poenalia, paenitentiae* – kan. 1339-1340).

2 Usp. Egidio MIRAGOLI, La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato. Diritto comune e facultà speciali, u: *Quaderni di Diritto Ecclesiale*, 24 (2011.) 4, 234.

bitak kleričkog staleža i, prema ovim ovlastima, oprost od obveze celibata, što inače ne mora biti slučaj kod drugih kaznenih otpuštanja iz kleričkog staleža u smislu kan. 290, br. 2. To se, međutim, u ovim slučajevima događa *ex officio*: po službenoj dužnosti crkvena vlast intervenira u odnosu na klerike, svećenike i/ili đakone u posebno osjetljivim i teškim situacijama neposluha ili neurednog kleričkog života u kontekstu kaznenih mjera kako bi se zaštitio red, dostojanstvo i opće dobro kršćanske zajednice.

Tri ovlasti o kojima ovdje govorimo (*tre facoltà speciali*) podijelio je papa Benedikt XVI. Kongregaciji za kler 30. siječnja 2009., o čemu je ista Kongregacija poslala Okružno pismo (*Litterae circulares*) svim ordinarijima 18. travnja 2009. Godine,³ a potpisao ga je tadašnji predstojnik kardinal Cláudio Humes i tajnik mons. Mauro Piacenza, naslovni nadbiskup Vittoriane i sadašnji predstojnik te Kongregacije.

1. Okružno pismo od 18. travnja 2009.

Prije normativnog dijela u Okružnom se pismu navode najprije teološko-pastoralne i pravne pretpostavke za te ovlasti. Zatim slijedi središnji dio u kojemu su iznesene same ovlasti, da bi se u posljednjem dijelu (br. 9) govorilo o mogućnostima i načinima povratka u službu klerika koji su po tim posebnim ovlastima izgubili klerički stalež, ali se žele vratiti u svećeničku (đakonsku) službu.

U prvome dijelu Okružnog pisma iščitavaju se *ciljevi* koji se tim ovlastima žele postići, a oni se trebaju promatrati na dvjema razinama: teološko-eklezijalnoj, na kojoj se promatra uzvišenost svećeničkog poziva i poslanja, te na pravnoj razini, na kojoj se odgovornima u Crkvi žele pružiti sredstva koja će biti učinkovita u očuvanju crkvene stege i javnoga reda.

3 CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares*, 18. 4. 2009. (Prot. N. 2009 0556). Te su Okružnice Kongregacije za kler odaslane svim dijecezanskim biskupima u Republici Hrvatskoj iz Tajništva Hrvatske biskupske konferencije dopisom br. 230/2009. od 11. svibnja 2009. Tom se Okružnom pismu pridružuje i Okružno pismo ordinarijima kojim se odašilje *popis dokumenata* koje je potrebno pripremiti u postupanju *in loco* i poslati iz zajedno sa zamolbom ordinarija da se primijeni neka od triju posebnih ovlasti: *Litterae circulares*, 17. 3. 2010. (Prot. N. 2010 0823). To je Okružno pismo svim nadbiskupima i biskupima dostavio apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj mons. Mario R. Cassari dopisom br. 518/2010. od 25. ožujka 2010.

Stoga Okružno pismo Kongregacije za kler počinje ovako: „Živa želja da se doprinese časnom poslanju i liku svećenika koji su u ovo doba, naširoko označenom sekularizacijom, opterećeni naporom da misle i djeluju protiv struje u vjernosti vlastitom identitetu i poslanju; također u nakani da se iziđe ususret potrebama nasljednika apostola u njihovu svakodnevnom nastojanju da ušćuvaju i promiču crkvenu stegu na dobrobit cijelog tijela Crkve, potaknula je ovu Kongregaciju da prenese ovo pismo upućeno svim uzoritim i preuzvišenim ordinarijima“ (uvod).

Prvotni je dakle cilj Pisma naglasiti i održati na visini dostojanstvo i smisao svećeničkog poziva i poslanja. Naglašava se zato da je srž svećeničkog poziva i poslanja „biti u Kristu“ i da je to daleko važnije od svakodnevnog, konkretnog posla kojim se svećenik bavi. Svećeničko djelovanje mora naime proizlaziti iz onoga „biti u Kristu“ i „biti s Kristom“ da bi uopće bilo smisleno i učinkovito. Ministerijalno svećeništvo, naglašava se u Okružnom pismu (br. 1), ima svoje korijene u apostolskom nasljedstvu, gdje zato treba tražiti i izvor svećeničkih ovlasti po kojima svećenik djeluje *in persona Christi, capitis et pastoris* (PDV 15). Zbog toga je on pozvan na sakramentalno suobličenje samome Kristu. To pak pretpostavlja da svećenikov život u svakom trenutku bude prepoznat kao apostolski način življenja (*apostolica vivendi forma*). Svećenik iz tih razloga mora neumorno težiti moralnom savršenstvu, što pak ne može biti bez svakodnevne molitve i pokore. Prema paradigmi jedinstva Krista i njegove Crkve te ljubavi kojom Krist ljubi svoju Crkvu, i svećenici su pozvani ljubiti Krista i Crkvu nepodijeljenom ljubavlju, u čemu Kongregacija za kler vidi važnost *celibata* (br. 2). Ta se nepodijeljena ljubav, dušom i tijelom, podržana celibatom, očituje u tipičnom svećeničkom služenju. Celibat je Božji dar koji pojedinci primaju slobodno pa su klerici obvezni „čuvati potpunu i trajnu uzdržljivost radi kraljevstva nebeskoga“ (kan. 277, § 1), što kao posljedicu ima potrebnu razboritost u ponašanju „prema osobama kojih bi posjećivanje moglo dovesti u pogibelj njihovu obvezu da čuvaju uzdržljivost ili izazvati sablazan vjernika“ (kan. 277, § 2).

Okružno pismo k tome podsjeća na kanonsku normativu prema kojoj su biskupi oni na kojima leži obveza promicati „zajedničku stegu sve Crkve“ i stoga zahtijevati „obdržavanje svih crkvenih zakona“ (kan. 392, § 1). Također moraju bdjeti „da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zloupotrebe“ (kan. 392, § 2). S obzirom na život i službu klerika, to znači da su biskupi oni koji su pozvani ne samo štititi prava svojih klerika nego i brinuti se „da oni propisno vrše obveze vlastite njihovu staležu“ (kan. 384), pa tako i celibat (usp. kann. 277 § 3).⁴

Kongregacija za kler ipak naglašava da svećenik uživa i svoj legitimni prostor autonomije kako u obavljanju službe tako i u svomu osobnom i privatnom životu. Stoga je on osobno odgovoran za čine koji se odnose na njegov privatni život kao i za čine koje obavlja u službi. Iako je u izvršavanju svoje službe podložan biskupu u smislu hijerarhijskoga zajedništva u Crkvi na temelju sakramentalnog zajedništva po sv. redu, biskupa se ipak ne može smatrati pravno odgovornim za čine koje napravi biskupijski svećenik kad krši kanonske norme, opće ili posebne. Ovdje se citira Papinsko vijeće za vjerodostojno tumačenje zakona koje u *Nota esplicativa* iz 2004. godine tvrdi: „Odnos koji postoji između biskupa i svojih svećenika je s pravne točke motrišta nesvediv bilo na odnos hijerarhijske podložnosti javnog prava u državnim pravnim sustavima bilo na odnos u području nesamostalnog rada između poslodavca i zaposlenika.“⁵ Načelo pak sakramentalnog i hijerarhijskog zajedništva, bez kojega je nemoguće ispravno razumjeti odnos biskupa i prezbitera, a koje je u Crkvi oduvijek poznato, nosi sa sobom i posljedicu da delinkventno ponašanje svećenika, njegove kaznene posljedice i eventualna naknada štete trebaju biti imputirani svećeniku koji je počinio delikt, a ne biskupu ili biskupiji koju biskup zakonito predstavlja. Naime, kako tumači spomenuto Papinsko vijeće za zakonodavne tekstove, niti je biskup

4 Usp. Jair Ferreira PENA, *Fondamenti dottrinali del celibato ecclesiastico dal CIC 1917 al CIC 1983*, u: *Periodica*, 83 (1994.), 225-246.

5 PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, *Nota esplicativa Elementi per configurare l'ambito di responsabilità canonica del Vescovo diocesano nei riguardi dei presbiteri incardinati nella propria diocesi e che esercitano nella medesima il loro ministero* (12. 02. 2004.), u: *Communicationes*, 36 (2004.) 33-38. Tekst se može pronaći i na vatikanskoj internetskoj stranici: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20040212_vescovo-diocesano_it.html (1. 9. 2011.).

„gospodar“ svećenika niti svećenik radi „za biskupa“ nego svoju prezbiteršku službu obavlja u i za biskupiju u koju je inkardiniran.⁶ Prezbiter dakle ima samostalnost u odlučivanju kako u obavljanju službe tako i u osobnom i privatnom životu. Zato kanonsko pravo ne poznaje pojam „objektivne odgovornosti“ koja bi se izvodila iz jednostavne činjenice da je biskup poglavar svećeniku koji je počinio neko kažnjivo djelo.⁷

Dakle, ne na temelju „objektivne odgovornosti“ nego kanonske odgovornosti biskupa, koja proizlazi iz sakramentalnog i hijerarhijskog zajedništva sa svojim svećenicima i obrnuto, treba uočiti još jednu važnu svrhovitost ovih posebnih ovlasti: da se, naime, odgovornima u Crkvi pruže nova sredstva i postupci kako bi se mogli suočiti s onim situacijama u kojima su se dosadašnja sredstva, koja pruža Zakonik kanonskog prava iz 1983., pokazala nedostatnima za učinkovito djelovanje.

U tom smislu Okružno pismo daje biskupima i smjernice kako postupiti u posebno bolnim i osjetljivim slučajevima *teških i ozbiljnih prekršaja klerika, kažnjivih djela i nereda*. Prvo: treba upotrijebiti kaznene lijekove i pokoru, u prvom redu kanonsku *opomenu* (usp. kan. 1339-1340) (br. 4). Ako to, međutim, ne bi bilo dostatno za uklanjanje sablazni, uspostavljanje pravednosti i popravljanje krivca, biskup treba započeti *postupak za primjenu kaznene mjere*, i to na jedan od dvaju mogućih načina: redovitim kaznenim sudskim postupkom (kan. 1721) ili izvansudskom odlukom (dekretom – usp. kan. 1720).

Ovdje valja uočiti da ovim novim ovlastima Kongregacije za kler nije ništa oduzeto od biskupove vlasti, redovite i vlastite, u svojoj biskupiji, nego mu se samo želi pomoći u posebno osjetljivim, teškim pa i urgentnim slučajevima. To je izrijeком, komentirajući Okružno pismo, potvrdio i tadašnji tajnik Kongregacije mons. Mauro Piacenza u intervjuu Radio Vatikanu od 5. lipnja 2009.⁸ ovim

6 PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, Nota esplicativa *Elementi per configurare*, II. i III.

7 PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, Nota esplicativa *Elementi per configurare*, In conclusione.

8 Na molbu autora ovoga članka, mons. James Anthony MCDAID, Capo Ufficio, iz Kongregacije za kler poslao je tekst intervjuja, na čemu mu je autor osobito zahvalan budući da je riječ o važnom

riječima: „Ostaju naime nepromijenjena i netaknuta prava i obveze biskupa u vršenju sudske službe. Biskup mora uvijek bdjeti da svećenik bude vjeran u vršenju svoje službe; istina je ipak da je biskup i onaj koji posebnom brigom mora pratiti svećenike, štiteći također i njihova prava. Najveća većina svećenika živi vedro vlastiti identitet u svakodnevici i vrši vjerno svoju službu. Samo što u posebnim slučajevima Sveta Stolica intervenira subsidijarnim putem da se sablazan ukloni, pravda ponovno uspostavi, a krivac popravi.“ Tajnik Kongregacije zato će također naglasiti da se u ovim slučajevima nikakav postupak ne provodi automatski nego se pokreće i provodi „samo u nekim i dobro odmjerenim slučajevima, prema razboritom sudu Apostolske Stolice“.

Normativni dio Okružnog pisma (br. 4), potvrđujući redovitost i samostalnost sudske službe biskupa, započinje iznošenjem *općih kriterija* za obavljanje te službe prema *Direktoriju za pastirsku službu biskupa* iz 2004. godine.⁹ Poziva se najprije i podsjeća na kan. 1446 koji svim vjernicima, ali u prvom redu biskupima, propisuje „neka pomno nastoje da se, čuvanjem pravednosti u Božjem narodu, koliko je god moguće, izbjegavaju sporovi i da se što prije miroljubivo izglade“, pa i kad je kanonski postupak već započeo, jer će se tako izbjeći trajne netrpeljivosti koje izaziva sudsko postupanje. Drugi se kriterij odnosi na poštivanje procedure: biskup je dužan poštivati i pobrinuti se da se poštuju propisane norme za izvršavanje sudske vlasti, znajući da su takva pravila, daleko od bilo kakve formalnosti, nužno sredstvo za ispitivanje činjenica i dostizanje pravde (usp. kann. 135, § 3 i 391). Treći se kriterij tiče samoga postupanja. Kad naime dođe do saznanja o ponašanjima koja nanose tešku štetu crkvenom općem dobru, biskup mora diskretno provesti *prethodnu istragu*, to jest ispitivanje, sâm ili putem svoga delegata, o činjenicama i odgovornosti počinitelja (usp. kan. 1717 o prethodnoj istrazi).¹⁰ Obavijest o eventualno počinjenom kaznenom djelu

intervjuu za ispravno razumijevanje Okružnog pisma i novih ovlasti Kongregacije za kler o kojima se ovdje govori.

9 CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Direttorio per il ministero pastorale dei Vescovi Apostolorum Successores* (22. 2. 2004.), br. 68.

10 Kan. 1717 u cijelosti glasi: „§ 1. Kad god ordinarij ima barem vjerojatnu obavijest o kažnjivom djelu, neka se oprezno raspita osobno ili preko druge prikladne osobe o činjenicama i okolnostima

mora dakle imati kvalitetu „vjerojatnosti“ (*attendibilitas*) bilo za pokretanje prethodne istrage bilo za pokretanje sudskog ili upravnog postupka. Ta se *vjerojatnost* jednako traži i za kaznena djela koja su u mjerodavnosti Kongregacije za nauk vjere prema obnovljenim *Normae de gravioribus delictis* od 16. 7. 2010.,¹¹ samo što u tim slučajevima biskup, zajedno sa svojim mišljenjem i prijedlogom, o ishodu provedene prethodne istrage mora obavijestiti Kongregaciju za nauk vjere i postupiti prema njezinim uputama: Kongregacija može slučaj preuzeti na rješavanje izravno u Rim ili naložiti postupak na biskupijskoj razini ili odustati od daljnjeg postupanja ako je okrivljenik već možda presuđen i dovoljno kažnjen na civilnom sudu i popravio je svoje ponašanje.¹² Međutim, u ovim slučajevima, koji potpadaju pod *tri posebne ovlasti Kongregacije za kler*, kada mjerodavni biskup zaključi da je prikupio dovoljno dokaza o činjenicama koje su izazvale sablazan, on će počinitelja upozoriti ili mu dati kanonsku opomenu (u smislu kann. 1339-1340). No gdje to nije dovoljno da se ispravi sablazan, ponovno uspostavi pravda i postigne popravak krivca, biskup će započeti postupak za primjenu kaznenih mjera, što može učiniti na dva načina: redovitim kaznenim sudskim postupkom u slučaju kada to, zbog težine kazne, zahtijeva kanonski zakon ili biskup takav način smatra razboritijim (usp. kan. 1721); ili izvansudskom odlukom (dekretom), u skladu s pravilima upravnog postupka propisanim u kanonskom pravu (usp. kan. 1720 o izvansudskoj odluci).¹³

te o odgovornosti, osim ako se to istraživanje čini posve suvišnim. § 2. Treba paziti da zbog toga ispitivanja ne dođe u pogibelj dobar glas bilo koga. § 3. Onaj tko obavlja prethodnu istragu ima ista ovlaštenja i obveze kao i preslušatelj u postupku; ako se poslije pokrene sudski postupak, on ne može u njemu biti sudac.“

- 11 CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera ai Vescovi della Chiesa Cattolica e agli altri ordinari e gerarchi; Modifiche alle 'Normae de gravioribus delictis'; Sintesi delle modifiche, u: *L'Osservatore Romano*, 16. 7. 2010., str. 1, 4-5.
- 12 Pregledan prikaz obnovljenih Normi *de gravioribus delictis* Kongregacije za nauk vjere iz 2010. godine vidi: Egidio MIRAGOLI, La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato. Diritto comune e facoltà speciali, 245-249. Premda imaju sličnosti i dodirnih točaka, te recentne *Normae* ipak treba razlikovati od *tre facoltà speciali* Kongregacije za kler, s kojima se bavimo u ovom radu. Radi se naime o dvama različitim dikasterijima Svete Stolice od kojih svaki ima svoje ciljeve, djelovanje i mjerodavnosti.
- 13 Kan. 1720 u cijelosti glasi: „Ako ordinarij smatra da treba postupiti po izvansudskoj odluci: 1. neka okrivljenoj stranci priopći optužbu i dokaze i neka joj dade mogućnost da se brani, osim ako se okrivljena stranka, propisno pozvana, zanemari pojaviti; 2. neka se dvojicom prisjednika pomno razmotri dokaze i navode; 3. neka donese odluku prema odredbi kann. 1342-1350, pošto

Nastavljajući se na te opće kriterije biskupske sudske službe i ovlasti, Okružno pismo u br. 5 ističe da se ipak mogu „dogoditi okolnosti teškoga kršenja discipline od strane klera, u kojima se svi pokušaji da se problemi riješe *pastoralnim i kanonskim sredstvima*, koje predviđa Zakonik kanonskog prava, *pokazuju nedostatnima i neprikladnima* za uklanjanje sablazni, uspostavu pravednosti i popravak krivca (usp. kan. 1341).“

Upravo se na takve slučajeve odnose tri posebne ovlasti, za koje se tvrdi da ih je Sveti Otac Benedikt XVI. podijelio Kongregaciji za kler u namjeri promicanja spasenja duša (*salus animarum*), koje je vrhovni zakon Crkve (usp. kan. 1752), ali i u namjeri da se pomogne odgovornima, to jest ordinarijima (koji i trpe zbog takvih slučajeva) u njihovom svakodnevnom izvršavanju vlasti. O kojim se dakle ovlastima konkretno radi i u kojim se slučajevima mogu primijeniti na klerike, to jest đakone i prezbitere?

2. Tri posebne ovlasti

Slučajevi i s njima povezane posebne ovlasti Kongregacije za kler navedeni su u br. 5 Okružnog pisma, kako slijedi:¹⁴

izloži barem ukratko pravne i činjenične razloge, ako je sa sigurnošću utvrđeno kažnjivo djelo, a kaznena tužba nije prestala.“

- 14 Hrvatski prijevod izvornog talijanskog teksta objavljen je u članku: Slavko ZEC, Gubitak kleričkog staleža otpisom Apostolske Stolice (kan. 290, br. 3), u: *Posebni sudski postupci i postupanja. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Lovranu 26.-27. X. 2009.* (Josip ŠALKOVIĆ, ur.), Studia canonica croatica, sv. 3., Zagreb, 2010., 230-231. Zbog važnosti toga teksta za našu temu navodimo ga i na izvornom talijanskom jeziku:

„I. La facoltà speciale di trattare e presentare al Santo Padre, per l’approvazione in forma specifica e decisione, i casi di dimissione dallo stato clericale “*in poenam*”, con relativa dispensa dagli obblighi decorrenti dall’ordinazione, compreso il celibato, di chierici che abbiano attentato al matrimonio anche solo civilmente e che ammoniti non si ravvedano e continuino nella vita irregolare e scandalosa (cfr. can. 1394, § 1); e di chierici colpevoli di gravi peccati esterni contro il 6° Comandamento (cfr. can. 1395, §§ 1-2).

II. La facoltà speciale di intervenire ai sensi del can. 1399 CIC, o agendo direttamente nei casi o confermando le decisioni degli Ordinari, qualora i competenti Ordinari lo chiedessero, per la speciale gravità della violazione delle leggi, e per la necessità e l’urgenza di evitare un oggettivo scandalo.

Ciò è concesso unitamente alla deroga ai prescritti dei canoni 1317, 1319, 1342, § 2, e 1349 §CIC, rispetto all’applicazione di pene perpetue, da applicare ai diaconi per cause gravi e ai presbiteri per cause gravissime, sempre portando i relativi casi direttamente al Sommo Pontefice per l’approvazione in forma specifica e decisione.

III. La facoltà speciale di trattare i casi, prendendone atto e dichiarandone la perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi sacerdotali, compreso il celibato, dei chierici che

I. Posebna ovlast razmatranja i predstavljanja Svetom Ocu, radi odobrenja u posebnom obliku i odluke, slučajeva *kaznenog otpuštanja iz kleričkog staleža* („in poenam“), s pripadajućim oprostom od obveza koje proizlaze iz ređenja, uključivši celibat, onih klerika koji su pokušali ženidbu, makar samo građansku, te koji se i nakon opomene ne urazume nego nastavljaju neuredan i sablažnjiv život (usp. kan. 1394, § 1); kao i klerika koji su krivci za teške *izvanjske* grijeha protiv šeste Božje zapovijedi (usp. kan. 1395, §§ 1-2).

II. Posebna ovlast interveniranja u smislu kan. 1399 ZKP-a,¹⁵ ili djelovanja izravno na slučajeve ili potvrđivanjem odluke ordinarija, ukoliko to zatraže nadležni ordinariji, zbog posebne težine prekršaja zakona i zbog nužnosti i žurnosti da se izbjegne objektivna sablazan.

To je udijeljeno zajedno s odstupanjem od propisa kanona 1317, 1319, 1342, § 2 i 1349 ZKP-a, s obzirom na primjenu *trajnih* kazni,¹⁶ koje treba primijeniti na đakone zbog teških razloga i prezbiterima zbog vrlo teških razloga, uvijek podastirući odnosne slučajeve izravno vrhovnom svećeniku radi odobrenja u posebnom obliku i odluke.

III. Posebna ovlast razmatranja slučajeva, poduzimanja radnji i proglašavanja gubitka kleričkog staleža, s pripadajućim oprostom od svećeničkih obveza, uključujući celibat, onih klerika koji su *napustili službu za razdoblje dulje od 5 susljednih godina* i koji, poslije

hanno abbandonato il ministero per un periodo superiore ai 5 anni consecutivi, e che dopo attenta verifica, per quanto possibile, persistono in tale assenza volontaria ed illecita dal ministero.”

15 Kan. 1399: „Uz slučajeve određene ovim ili drugim zakonima izvanjski se prekršaj božanskog ili kanonskog zakona može kazniti pravednom kaznom samo kad posebna težina prekršaja zahtijeva kažnjavanje, a prijeka potreba sili da se sablazan predusretne ili popravi.“

16 Kako bi bilo razvidno o čemu se radi u citiranim kanonima, koji se u primjeni ove druge ovlasti Kongregacije stavljaju izvan snage, pa se od njih u ovim slučajevima odstupa, a njihovi se propisi tiču primjene *trajnih* kazni, donosimo tekstove tih kanona. Kan. 1317: „Neka se kazne ustanovljuju toliko koliko su zaista potrebne da se prikladnije osigura crkvena stega. Međutim, otpuštanje iz kleričkog staleža ne može se ustanoviti krajevnim zakonom.“ Kan. 1319: „§ 1. Ako netko može snagom vlasti upravljanja davati zapovijedi na izvanjskom području, može zapovijedu zaprijetiti određenim kaznama, osim trajnim okajničkim kaznama. § 2. Neka se kaznena zapovijed ne donosi, osim nakon zrela razmišljanja, i neka se poštuje ono što je u kann. 1317 i 1318 određeno o krajevnim zakonima.“ Kan. 1342, § 2: „Odlukom se ne mogu izricati ni proglašavati trajne kazne, ni kazne koje zakon ili zapovijed, što ih ustanovljuje, zabranjuje primjenjivati odlukom.“ Kan. 1349: „Ako je kazna neodređena, a ni zakon ne određuje drukčije, neka sudac ne izriče teže kazne, osobito ne cenzure, osim ako to svakako zahtijeva težina slučaja; ali, ne može izricati trajne kazne.“

pažljiva utvrđivanja stanja, u mjeri u kojoj je to moguće, ustraju u takvoj samovoljnoj i nedopuštenoj odsutnosti od službe.

3. Tri skupine kažnjivih djela i tri načina upravnog postupanja

Za svaku se od ovih ovlasti u Okružnom pismu iznose prikladna objašnjenja, navode se skupine (oblici) kažnjivih djela na koja se odnose tri ovlasti kao i načini postupanja.¹⁷

a) Tako se za *prvu* posebnu ovlast navode ovi oblici kažnjivih djela: pokušaj ženidbe (kan. 1394) i teški grijeh protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395). „Pokušaj ženidbe“ znači slaviti ženidbu (u civilnom ili vjerskom obliku) sa sviješću da je takav čin kanonski ništavan. Zbog nepriznate valjanosti u kanonskom sustavu s pravom se naziva „pokušaj“. „Pokušaj“ se može izvršiti tako da se doista postavi izvanjski čin sklapanja ženidbe u kanonskom obliku nastojeći tako prevariti (dovesti u zabludu) crkvenu vlast, ili da se sklapa samo u obliku civilnog braka. Kako bi se ostvario delikt, potrebno je da izražena privola sadržava i volju za uspostavljanjem bračne zajednice te nije dostatna tek fikcija ili fingiranje. Kan. 1395 obuhvaća više delikata protiv šeste zapovijedi: u § 1 spominje se konkubinat (klerik priležnik) i klerik koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi. Pod „konkubinatom“ se podrazumijeva suživot muške i ženske osobe *kao da su* muž i žena, premda nije nužno da suživot bude pod istim krovom i stabilan, a niti da taj suživot bude javno poznat. Drugi je oblik kažnjivog djela prekršaj šeste Božje zapovijedi, obilježen atributom „izvanjski“, „ustrajan“ i „uz sablazan“, što znači javno poznat. Izvanjski grijeh protiv šeste zapovijedi, koji nije javan pa nije izazvao sablazan jer je tajno učinjen, ulazi u § 2 gdje se govori o kleriku „koji drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi“, dakle na bilo koji drugi način, ali uz sljedeće uvjete: da je, naime, počinjen „prisilom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od šesnaest godina“. S obzirom na

17 Dobar opis skupina ili oblika kažnjivih djela (*figure penali*) i pripadajuće postupke s obzirom na tri ovlasti iznose se u članku: Damián G. ASTIGUETA, Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero, u: *Periodica de Re Canonica*, 99 (2010.), 1-33.

ovu zadnju značajku, treba reći da je Kongregacija za nauk vjere¹⁸ u normama *de delictis gravioribus* podigla dob maloljetne osobe na 18 godina.¹⁹ Veznici „ili“ znače da se čini kažnjivo djelo svaki put kad se ostvari bilo koja od navedenih značajki, a nije potrebno da budu sve tri prisutne. Da se učini delikt, nije potrebno takve čine izvršiti potpuno, dostatni su i nedovršeni čini, kao što su bludna doticanja, požudna ljubljenja, kontakti intimnih dijelova tijela i sl.²⁰

Za ta se kažnjiva djela predviđa zakoniti upravni postupak, koji moraju izvršavati klerici. Postupak mora poštivati sljedeće korake: 1) upoznati okrivljenoga s optužbom i dokazima i dati mu mogućnost da iznese svoju obranu (osim ako odbije pojaviti se); 2) voditelj postupka (ordinarij ili njegov delegat) mora sa dva prisjednika (kan. 1424) vrednovati sve dokaze i skupljene elemente slučaja i obranu okrivljenoga; 3) donošenje odluke (dekreta) prema odredbi kann. 1344-1350, koji mora biti utemeljen *in iure et in facto*; 4) kad rimski prvosvećenik jednom potvrdi dekret, više ne postoji mogućnost utoka. Naime, u slučajevima pokušaja građanske ženidbe, konkubinata i drugih teških kaznenih djela protiv šeste Božje zapovijedi „kazna 'suspenzije' i nepravilnost u smislu kan. 1044, § 1, 3° nisu se pokazali dovoljnima i prikladnima da se ukloni sablazan, uspostavi pravednost i popravi krivac“ jer *jedino gubitkom kleričkog staleža*, prema propisu kan. 292 ZKP-a *klerik gubi također i prava* i nije vezan nikakvom obvezom takvog staleža (br. 6). Kongregacija vidi sljedeće okolnosti u kojima se ispunjavaju uvjeti da se može primijeniti ta prva ovlast: počinitelji ne pokazuju nikakve znakove po-

18 U tim je slučajevima, kad je riječ deliktu protiv malodobnih osoba, mjerodavnost Kongregacije za kler utemeljena na *zakonu*, a mjerodavnost Kongregacije za kler na *ovlasti* rimskog prvosvećenika; k tome, zakon je taj koji određuje dob maloljetnika, o čemu treba voditi računa u trenutku suđenja za delikt: usp. Damián G. ASTIGUETA, *Isto*, 11-12.

19 Sada su na snazi *Normae substantiales* koje je odobrio papa Benedikt XVI. 21. svibnja 2010. Dob maloljetnika određena je u art. 6, s napomenom da se s maloljetnom osobom izjednačuju i osoba koje trajno ima nesavršenu uporabu razuma (*minorae aequiparatur persona quae imperfecto rationis usu habitu pollet*). Te se norme mogu konzultirati na: http://www.vatican.va/resources/resources_norme_It.html. No već su prijašnje norme iz 2001. godine bile podigle dob od 16 na 18 godina: IVAN PAVAO II., *Motu proprio Sacramentum Sanctitatis Tutela* (30.04.2001.), u: AAS 93 (2001.), 737-739; KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Lettera Ad exsequendam ecclesiam legem* (18.05.2001.), u: AAS 93 (2001.), 785-788. Tekst je 16. 07. 2010. objavljen i u *L'Osservatore romano*: vidi bilješku br. 10.

20 Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Roma 32006., 336.

pravka unatoč ponovljenim opomenama, niti pokazuju bilo kakvu namjeru traženja oprosta od obveza proizašlih iz ređenja.

U ovom je postupku, prema Okružnom pismu Kongregacije od 17. ožujka 2010., potrebno prikupiti sljedeće *dokumente*: životopis i potvrdu o klerikovu ređenju; presliku skrutinija koji su prethodili đakonskom i/ili svećeničkom ređenju i drugu dokumentaciju koja se odnosi na formativno razdoblje; izvješće o nemogućnosti ili o ekstremnoj poteškoći da se slijedi redoviti put, bilo molba Svetom Ocu za oprost od obveza sv. reda bilo redoviti kazneni postupak, čemu treba pridodati dokumentaciju koja dokazuje poduzete korake koje predviđa ZKP (usp. kann. 1339; 1340; 1347 § 1; 1331-1333), kao i pastoralne pokušaje da se klerika razuvjeri od tvrdokornog negativnog ponašanja; dekret ordinarija kojim se otvara upravni postupak prema kan. 1720 i koji mora sadržavati sljedeće elemente: u glavnim crtama osvrt na prethodne istrage, točke (poglavlja) optužbe, imenovanje dvojice prisjednika (*accessores*), imenovanje istražitelja (*instructor*) i bilježnika; dokumenti *istražnog postupka*: preslušanje okrivljenog klerika (zajedno s preslušanjem ili u zamjenu) njegova vjerodostojna izjava da je upoznat s optužbom i djelima koji mu se stavljaju na teret te prikupljenim dokazima, kao i da svojevrijedno ustraje u kažnjivu ponašanju bez volje da uputi molbu Svetom Ocu za oprost od svih obveza sv. reda uključujući celibat; ako nije moguće klerika preslušati i/ili dobiti njegovu vjerodostojnu izjavu, treba priložiti odgovarajuću dokumentaciju koja dokazuje da ga se nije moglo pronaći ili da se nije odazvao na zakonito uručen poziv, ili da nije htio dati izjavu; preslušanje svjedoka, onih koji su prijavili klerika kao i oštećenih osoba, s priloženim zakonitim pozivom tih osoba i potvrdom da su poziv primili; drugi eventualni dokumenti te eventualno provedena vještačenja; dokument kojim se zaključuje istražni postupak; osobno mišljenje (*votum*) istražitelja o provedenom istražnom postupku i dokument kojim sve akte predaje mjerodavnom ordinariju; dekret ordinarija kojim se određuje sjednica za vrednovanje prikupljenih dokaza s pozivom dvojici prisjednika (usp. kan. 1720 § 2); zapisnik sjednice na kojoj su se razmotrili dokazi s potpisima ordinarija, dvojice prisjednika s bilješkom o mišljenju

svakog sudionika i svakog prisjednika; osobno mišljenje (*votum*) ordinarija koji je pokrenuo upravni i istražni postupak s obzirom na tijek sjednice za procjenu dokaza i na opis slučaja, i s pravnim i činjeničnim obrazloženjem (*in iure et in facto*) u odnosu na pojedine točke iz optužbe; zamolbu ordinarija inkardinacije klerika kojom se od Apostolske Stolice moli primjena I. (ili II.) posebne ovlasti te se ujedno određuje da se svi akti dostave Kongregaciji za kler. Svi akti trebaju biti progresivno označeni brojevima stranica, nabrojani u obliku popisa u sadržaju i ovjereni od bilježnika, te u tri primjerka poslani Kongregaciji za kler. Spisi ne smiju sadržavati nečitljive rukopise, a ako se koji od takvih rukopisa smatra važnim, treba ga daktilografski prepisati. To isto vrijedi i za eventualno nečitljive preslike.

b) Za *drugu* se ovlast tumači da se radi o pomoći ordinarijima u slučajevima *teškog kršenja kleričke stege*. Delikt povezan s ovom ovlašću vrlo je širok i ne precizira se na koje se konkretne slučajeve odnosi. To znači da trebamo misliti na sve druge slučajeve koji nisu obuhvaćeni prvom ovlasti, to jest sva kažnjiva djela koja nisu već bila uključena u kann. 1395 i 1395.²¹ Posebno je zanimljivo što se za ovu drugu ovlast kao temelj uzima kan. 1399 u kojemu se govori o izvanjskom prekršaju božanskog ili kanonskog zakona, kad se kaznena mjera primjenjuje zbog posebne težine prekršaja, a k tome prijeka potreba sili sablazan predusresti ili popraviti. Traži se da i jedan i drugi element, težina prekršaja te opasnost ili ostvarena sablazan, budu prisutni istodobno.²² Takav može biti slučaj kod recidivista koji, umjesto da se poprave, uvijek iznova upadaju u isto kažnjivo djelo spomenutih atributa težine i uvijek nove opasnosti ili stvarnoga skandala.²³ Važna je također okolnost da se ovdje radi o

21 Usp. Damián G. ASTIGUETA, Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero, 15.

22 Damián G. ASTIGUETA, *Isto*, 18-20. Autor, pozivajući se na svoj prethodni članak (Lo scandalo nel CIC: significato e portata giuridica, u: *Periodica*, 92 (2003.), 589-651), dobro zapaža da se u kan. 1399 za teški prekršaj zakona upotrebljava glagol „zahtijevati“ (*postulat*), a za predusretanje ili popravak sablazni glagol „siliti“ (*urget*), što upućuje na dvije okolnosti i svrhe kažnjavanja: spas pojedinca i dobro zajednice. S obzirom na drugu ovlast Kongregacije za kler, autor zaključuje da ne postoji drugi način za predusretanje ili popravljjanje štete i sablazni osim otpusta iz kleričkog staleža.

23 Ponovni prekršaj (*recidivus*), prema kan. 1326, § 1, br. 1, ulazi u otežavajuće okolnosti i znači ponovno upadanje u kaznu. Krivca, nakon osude ili proglašenja kazne, stavlja u poseban položaj

stvarnom kršenju zakona u pravnom smislu riječi, a ne tek o povredi zapovijedi koja se može doticati i samo moralne savjesti. Prekršaj zakona sastoji se bilo u djelovanju koje je suprotno zakonskoj normi (pozitivni vid) bilo u propuštanju onoga što zakon ili zapovijed nalažu učiniti (negativni vid).

Razlog djelovanja po ovoj ovlasti nastupa kada propadne svaki pokušaj rješavanja problema pastoralnim i kanonskim sredstvima koja predviđa Zakonik kanonskog prava. Time se povećava rizik da takva situacija potraje pretjerano dugo pa da izazove tešku sablazan kod vjernika i nanese štetu općem dobru. Ovlast Kongregacije u takvim je osobitim situacijama pomoć, kada naime ordinarij²⁴ treba djelovati efikasno, pravodobno i s autoritetom, te primijeniti pravednu kaznu ili pokoru, a u žurnim i stvarno izuzetnim slučajevima, kad nema ni najmanje volje za popravkom krivca, mogu se primijeniti i *trajne kazne*. Svaki se slučaj mora istražiti putem zakonitog upravnog postupka u skladu s kan. 1720, čuvajući uvijek pravo na obranu (br. 7). Kongregacija u takvim slučajevima ima mogućnost djelovati na dva načina: ili izravno intervenirati u konkretni slučaj klerika koji teško krši božanski ili kanonski zakon pa ona pokreće postupak, ili potvrditi odluku (dekret) mjerodavnog ordinarija koji je pokrenuo postupak, kad god on to zatraži od Kongregacije. Moguća je, naravno, i situacija da Kongregacija u svome postupku dođe do zaključka kako ne postoje razlozi za potvrđivanje ordinarijeva dekreta.

Upravni postupak *in loco* u vidu primjene ove druge ovlasti identičan je onome za primjenu prve posebne ovlasti, pa se u istražnom postupku trebaju prikupiti analogni dokumenti, odnosno spisi (*acta causae*), s time što se u zamolbi ordinaria, naravno, navodi da se traži primjena druge posebne ovlasti Kongregacije za kler.

c) U **trećoj** posebnoj ovlasti radi se o svećenicima i đakonima koji su svojevrijem napustili službu i ostaju u takvom nedopuštenom položaju dulje od pet godina. Kako bi se ispunili uvjeti za ovaj oblik delikta, mora se raditi o svećenicima i đakonima koji su napustili

kad počini ponovno kažnjivo djelo iste vrste (*recidiva specifica*) ili druge vrste (*recidiva generica*): Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004., 62.

24 U drugoj se ovlasti izričito spominje „ordinarij“ u smislu kan. 134, § 1, a ne dijecezanski biskup, a što znači da su ovdje uključeni i viši redovnički poglavari redovničkih kleričkih ustanova papinskoga prava i kleričkih društva apostolskoga života papinskoga prava.

službu *na vlastitu inicijativu*, a ne dopuštanjem mjerodavnog poglavara zbog neke posebne okolnosti (npr. zdravstvenog stanja), niti su zapriječeni obavljati tu službu zakonito izrečenom popravnom kaznom obustave (*suspensio*). Kažnjivo se djelo ne oblikuje samo zbog napuštanja službe bez volje za povratkom već i zbog nedostatka autorizacije takve odsutnosti sa službe od strane mjerodavne crkvene vlasti. Tu može biti uključen cijeli niz mogućih slučajeva: od onih klerika koji su svojevolumeno napustili službu i jednostavno se nikad nisu zainteresirali da uredi svoj položaj u Crkvi, preko onih koji su to možda učinili iz sasvim osobnih razloga (jer su npr. izgubili vjeru ili zbog osjećaja osobne nedostojnosti), pa do onih koji su napustili službu iz prezira prema Crkvi i njezinim zakonima pa im nije ni najmanje stalo do bilo kakva uređivanja njihova pravnog položaja u Crkvi. Upravo zbog tako različitih okolnosti i razloga zbog čega neki svećenik ili đakon može napustiti svoju službu, može se postaviti pitanje: radi li se doista, u domeni ove treće posebne vlasti, uvijek o nekom obliku kažnjivog djela? Zanimljivo je naime da se u ovom trećem obliku kao temelj ne spominje nijedna kanonska odredba, a niti se izriječno tvrdi da se radi o *kaznenom* otpuštanju iz kleričkog staleža, kao što je to slučaj u prvoj ovlasti (*in poenam*). Sve nas to navodi na zaključak da se može dogoditi otpuštanje i koje nema nužno kazneno obilježje: ni zbog neposlušnosti (kan. 1371, br. 2), ni zbog nezakonitog nemara i propusta u obavljanju službe (kan. 1389, § 2), ni zbog opće odredbe o teškom kršenju božanskog ili kanonskog zakona (kan. 1399).²⁵

Propisi za postupanje donose se u 8 članaka, a u članku 1. kaže se da *ordinarij inkardinacije može od Apostolske Stolice zatražiti otpis* kojim se proglašava gubitak kleričkog staleža i oprost od obveza, uključujući celibat. To je postupanje, a ne postupak, kao u prvim dvjema ovlastima.²⁶ Mjerodavni ordinarij prema inkardinaciji može

25 Usp. Damián G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero*, 25-29.

26 „Takvi slučajevi nazivali su se procedura ili postupanja (kako ispravno stoji i u naslovu ovog simpozija), a ne postupak u pravnom smislu riječi koji može biti sudski i/ili administrativni. Na talijanskom govornom području se ta razlika izražava terminima „processo“ i „procedimento“ za postupak, a „procedura“, „pratica“, „processicolo“ za postupanje, dok je latinski naziv za postupanje prema kan. 290, br. 3 i kan. 291 *causa*, poput ostalih postupaka (*processus*).“ Slavko ZEC, Gubitak kleričkog staleža otpisom Apostolske Stolice (kan. 290, br. 3), 209.

povjeriti istražni postupak, za stalno ili od slučaja do slučaja, prikladnom svećeniku svoje ili druge biskupije, a u propisanoj proceduri mora uvijek sudjelovati *promicatelj pravde* zbog dužne zaštite javnoga dobra i ne može istodobno obavljati službu istražitelja. Postupanje ima sličnu dinamiku kao i ono koje se vodi na temelju traženja *sua sponte* od strane klerika (*petitio*).²⁷ Kada dovrši istragu, svećenik istražitelj sve dokumente dostavlja ordinariju, zajedno s vlastitim izvještajem i mišljenjem. Ordinarij sve spise dostavlja Svetoj Stolici, uz koje dodaje i svoje mišljenje (*votum*), kao i primjedbe (*observations*) promicatelja pravde. Ako Apostolska Stolica smatra da istragu treba dopuniti, to će i zatražiti. Ali ako istražne radnje budu procijenjene dostatnima, Sveta Stolica izdat će otpis o gubitku kleričkoga staleža, uključujući oprost od obveza koje proizlaze iz svećeničkoga ređenja, uključujući celibat, i dostaviti ga mjerodavnom ordinariju koji se treba pobrinuti da bude objavljen. Bitna je razlika, međutim, u tome da u ovome slučaju *postupanje pokreće i aktivno djeluje ordinarij*, a ne dotični klerik koji bi bio zainteresiran za oslobođenje od kleričkih obveza, štoviše, postupanje se po službenoj dužnosti sada može pokrenuti i protiv njegove volje zbog zaštite javnog reda u Crkvi. Postupanje se, dakle, i u ovome slučaju zaključuje *otpisom* Apostolske Stolice o gubitku kleričkog staleža i oprostom od obveza iz sv. ređenja, uključivši celibat; taj se otpis dostavlja mjerodavnom ordinariju koji ga je i zatražio, i koji će o tome obavijestiti klerika koji je izgubio klerički stalež i oslobođen je od svih *obveza, ali i prava* koja pripadaju tom staležu. Otpis Kongregacije kojim se izjavljuje gubitak kleričkog staleža s povezanim oprostom od svećeničkih obveza, uključujući celibat, može biti ostvaren, proveden i objavljen tek nakon što mjerodavni ordinarij, nakon što je izvršio istragu i na temelju eventualne izjave samoga klerika ili na osnovi iskaza svje-

27 Ta je procedura kao upravni postupak ostala ista i nakon što je od 21. lipnja 2005. godine mjerodavnost za te postupke prešla od Kongregacije za bogoštovlje i stegu sakramenata na Kongregaciju za kler. Svima kojih se to tiče bit će zato od velike koristi rad koji se *ex integro* bavi načinom postupanja i proceduralnim normama: Matija BERLJAK, Novi propisi za oprost od svećeničkog celibata, u: *Nova et vetera*, 32 (1982.), I-II, 243-254. Autor je na hrvatski jezik preveo *Normae procedurales*, kojima prethodi *Litterae circulares* Kongregacije za nauk vjere od 14. listopada 1980.: SVETA KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Način postupanja u ispitivanju i rješavanju molbi koje se odnose na oprost od celibata; Proceduralne norme za podjeljivanje oprosta od svećeničkog celibata*, u: *Nova et vetera*, 32 (1982.), I-II, 334-337.

doka, općega glasa i indicija, uistinu stekne moralnu sigurnost o *ne-povratnom* napuštanju klerika.

Kongregacija u Okružnom pismu primjećuje da intervencija Svete Stolice u tim slučajevima, kada je već postala očita ustrajnost u samovoljnom i nedopuštenom izbivanju iz kleričke službe, znači jamstvo reda u crkvenoj zajednici i očuvanje vjernika od upadanja u *opću zabludu* (usp. kan. 144, § 1) o valjanosti sakramenata. Crkveni zakonodavac predviđa, dakle, mogućnost oprosta od celibata i s njim povezanog gubitka kleričkog staleža (a to znači gubitka prava i obveza primjerenih tom kanonskom položaju), kada stvarno nije moguće, pa ni korisno – a u slučaju treće ovlasti Kongregacije to se čak može prepoznati i kao štetno za vjerničku zajednicu – držati vezanim u službi one osobe koje više nisu u stanju obavljati tu uzvišenu službu, a niti se više nositi s obvezama koje proizlaze iz kleričkog staleža.²⁸

Postupanje u primjeni ove treće ovlasti Kongregacije za kler na razini biskupije ili redovničke ustanove podrazumijeva, prema Okružnom pismu iste Kongregacije od 17. ožujka 2010., prikupljanje sljedeće dokumentacije: životopis (*curriculum vitae*) i potvrda o ređenju; preslika skrutinija koji su prethodili đakonskom i/ili svećeničkom ređenju i druga dokumentacija koja se odnosi na formativno razdoblje; izvješće o nemogućnosti ili o izuzetnoj poteškoći da se slijedi redoviti put, bilo molba Svetom Ocu za oprost od obveza sv. reda bilo sudski kazneni postupak, čemu treba pridodati dokumentaciju koja dokazuje poduzete inicijative koje predviđa ZKP (usp. kann. 1339; 1340; 1347 § 1; 1331-1333), kao i pastoralne pokušaje od strane ordinarija da se klerika razuvjeri od svojevolske i nedopuštene odsutnosti od službe; dekret imenovanja istražitelja (*instructor*) i bilježnika (*actuarius*); dekret imenovanja promicatelja pravde, ili akt kojim se poziva promicatelj pravde koji već ima stabilnu službu pri ordinarijevu sudu; dokumenti *istražnog postupka*: preslušanje (ispitivanje) klerika te (zajedno s preslušanjem ili u zamjenu) vjerodostojna izjava samoga klerika da je upoznat s položajem u kojemu se nalazi i s dokazima koji to potvrđuju, kao i da

28 Usp. Velasio DE PAOLIS, Perdita dello stato clericale (Amissio status clericalis), u: *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Carlos CORRAL SALVADOR – Velasio DE PAOLIS – Gianfranco GHIRLANDA (ur.), Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo (MI), 1993., 785-786.

svojevoljno ustraje u nedopuštenoj odsutnosti sa službe više od pet godina bez da je uputio molbu Svetom Ocu za oprost od svih obveza sv. reda uključujući celibat; ako nije moguće klerika preslušati i/ili dobiti njegovu vjerodostojnu izjavu, treba priložiti odgovarajuću dokumentaciju koja dokazuje da ga se nije moglo pronaći ili da se nije odazvao na zakonito uručen poziv, ili da nije htio dati izjavu; preslušanje svjedoka (svjedočanstva), s priloženim zakonitim pozivom tih svjedoka i potvrdom da su poziv uredno primili; drugi moguće relevantni dokumenti te eventualno provedena vještačenja; dokumenti iz kojih je vidljivo da je bilo kakva *obavijest* bila poslana putem pošte ili na neki drugi siguran način; dokument kojim se zaključuje istražni postupak; osobno mišljenje (*votum*) istražitelja o provedenom istražnom postupku i dokument kojim sve akte (spise) predaje mjerodavnom ordinariju; pisano mišljenje (*votum*) promicatelja pravde koji mora aktivno sudjelovati u ovom postupanju; osobno mišljenje (*votum*) ordinarija koji je pokrenuo postupanje, u konkretnom slučaju istražni postupak, o vrednovanju dokaza, a to mišljenje mora sadržavati i opis slučaja (*factispecies*) te pravno i činjenično obrazloženje (*in iure et in facto*) u odnosu na pojedine točke iz optužbe; zamolba ordinarija inkardinacije klerika kojom se od Apostolske Stolice moli primjena III. posebne ovlasti te se ujedno određuje da se svi spisi dostave Kongregaciji za kler. Kongregacija, osim toga, napominje da dotičnoga klerika treba upozoriti na mogućnost imenovanja zaštitnika od povjerenja kao i da svi oni koji sudjeluju u ovom postupanju moraju biti svećenici (isključeni su dakle laici). Zaključuje se tehničkim i metodološkim uputama da svi akti trebaju biti progresivno označeni brojevima stranica i ovjereni od bilježnika, nabrojani u obliku popisa u sadržaju te u tri primjerka poslani Kongregaciji za kler. Spisi ne smiju sadržavati nečitljive rukopise, a ako se koji od takvih rukopisa smatra važnim, treba ga daktilografski prepisati. To isto vrijedi i za eventualno nečitljive preslike.

Nakon navođenja i tumačenja triju posebnih ovlasti, Okružno pismo od 18. travnja 2009. ipak završava mogućnošću povratka u klerički stalež (br. 9), premda u iznimnim slučajevima. Naime, na-

kon što je primjenom neke od navedenih posebnih ovlasti izgubio klerički stalež, klerik koji bi zatražio *rehabilitaciju*, odnosno povratak, može to učiniti tako da Apostolskoj Stolici uputi molbu, posredovanjem biskupa koji bi ga bio spreman primiti natrag u službu (*episcopus benevolus*).²⁹

Zaključak

Važno je i u zaključku naglasiti ključne točke triju novih ovlasti Kongregacije za kler:

- te su ovlasti podijeljene Kongregaciji zbog djelotvornije zaštite crkvene stege i reda u crkvenoj zajednici;
- te ovlasti ništa ne oduzimaju redovitoj sudskoj vlasti koju ima svaki dijecezanski biskup u svojoj biskupiji i s njom su ove ovlasti u komplementarnom i subsidijarnom odnosu;
- te su ovlasti ponuđene kao pomoć ordinarijima da lakše i efikasnije obavljaju svoju službu; korištenje novih ovlasti Kongregacije za kler zato je uvijek u suradnji s ordinarijem klerika o kojemu se radi;
- te se ovlasti Kongregacije nikada ne primjenjuju automatski nego samo u pojedinim slučajevima, kada već postojeća pastoralna i kanonska sredstva ne pomažu u uspostavi reda i u popravljaju krivca;
- primjena ovih ovlasti mora biti zakonita, što znači da mora poštivati kanonske propise o upravnim postupcima i postupanjima, već prema tome o kakvom se slučaju radi.

Konačan cilj primjene ovih ovlasti nije kažnjavanje krivca po svaku cijenu nego zaštita vjernika i crkvene zajednice u cjelini te očuvanje zajedničkoga dobra Crkve, a kleriku, na kojega se primjenjuje neka od tih ovlasti, i dalje ostaje ne samo urgentni poziv nego i ozbiljna dužnost revidiranja i popravljanja svoga ponašanja i nadoknade eventualno počinjene štete da se ponovno uspostavi teško narušena pravednost i red.

²⁹ Usp. kan. 267 o ekskardiaciji i ponovnoj inkardiaciji klerika u drugu partikularnu Crkvu.

U tom vidu treba razborito valorizirati primjenu novih ovlasti Kongregacije za kler. One imaju oznaku *posebnosti*, a ne redovitosti, i primjenjuju se uvijek *na traženje ordinarija* te pretpostavljaju upravni postupak na dijecezanskoj razini ili na razini redovničke ustanove. Ne treba, naime, zaboraviti da su ove ovlasti izravno povezane s papinom osobom. Primjena ovlasti uključuje na koncu papinu odluku koja – lako se može pretpostaviti – nije uvijek ugodna ni povoljna za krivca, ali je nužna za uspostavljanje reda u Crkvi.³⁰

Stoga smatramo da nema prikladnijega načina za zaključak nego navesti posljednju rečenicu kojom Kongregacija za kler završava svoje obraćanje ordinarijima: „Ova Kongregacija želi da svaki ordinarij sve više nastoji s autentičnim očinstvom i pastoralnom ljubavlju da njegovi vlastiti najdragocjeniji suradnici znaju živjeti crkvenu stegu kao učeništvo, s dubokom unutarnjom motivacijom, sjetivši se da ništa ne vrijedi svakodnevnim napor u „činjenju“ bez „biti u Kristu“ (br. 9). Time Kongregacija jasno daje do znanja da klerička služba nije tek neki dodatni posao, odvojen od privatnog života klerika, koji bi dopuštao nepoštivanje pravila službe. Služba, naime, uvijek ostaje bitno povezana s kleričkim položajem u Crkvi.

30 Usp. Egidio MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato. Diritto comune e facoltà speciali*, 245.

**VIOLATIONS OF ECCLESIASTICAL DISCIPLINE AND
PUBLIC ORDER:
THREE SPECIAL FACULTIES OF
THE CONGREGATION FOR THE CLERGY**

Summary

To be able to respond effectively to violations of ecclesiastical discipline and public order in the Church, committed by the cleric, Pope Benedict XVI gave on January 30, 2009 the Congregation for the Clergy *three special faculties* (tre facultà speciali) which are the subject of this article. The Congregation sent a Circular Letter (*Litterae circulares*) about this to all Ordinaries on April 18, 2009. The application of these faculties implies the loss of clerical state and, therefore, all the rights and obligations arising from the Sacrament of Holy Order, including celibacy. It is important however to note that the three faculties (*facultates*) are never applied automatically, but every case of violation of ecclesiastical discipline by the clergy is taken in particular consideration and subjected to investigation in the prescribed administrative procedure. With these faculties nothing is detracted from the jurisdiction of the proper Ordinary, but in this way the Congregation for the Clergy, always by request of Ordinaries, assists them to promptly and properly reply to negative phenomena and to re-establish the desired order and peace in the Church.

The author therefore first displays the contents of the Circular Letter dated on April 18, 2009 and divided in a substantial and normative part. In the second part *three faculties* are observed from the side of their real contents and proper application. It is necessary to distinguish between three groups of delicts which correspond with the three faculties. The administrative procedure or proceeding (as in the third faculty) is provided and prescribed for each category of delicts that enter within the three special faculties, which the author deals in the third part of article. The proper use of these juridical remedies and well-investigation of every case on the diocesan level

or on the level of religious institute, enable the Congregation for the Clergy to effectively apply its special faculties for the benefit of the universal and particular Church involved in each single case.

Key words: Congregation for the Clergy, three special faculties, the loss of the clerical state, celibacy, delicts, administrative procedures, proceeding